
ФІНАНСОВО-КРЕДИТНА СИСТЕМА

УДК 336.011:330.567.2

*Кізіма Т.О.,
д.е.н., доцент, професор кафедри фінансів,
Тернопільський національний економічний університет*

ДОХОДИ І ВИТРАТИ ДОМОГОСПОДАРСТВ В СИСТЕМІ ПОКАЗНИКІВ РІВНЯ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку українського суспільства одним із найважливіших завдань соціальної політики держави є підвищення рівня та якості життя широких верств населення і забезпечення належних умов для подальшого їх зростання в майбутньому. Досягти цієї мети можливо завдяки удосконаленню державної політики щодо максимізації доходів та оптимізації витрат вітчизняних домогосподарств.

Сьогодні інтерес до ґрунтовного дослідження структури доходів та витрат домогосподарств у системі показників рівня життя населення в Україні зростає, оскільки поступово підвищується їх роль в економічній системі держави. Вагоме значення доходів і витрат домашніх господарств полягає у тому, що вони є відображенням участі домогосподарств в розподілі і перерозподілі валового внутрішнього продукту і національного доходу, забезпечують економічну основу відтворення сучасної людини, формують рівень життя населення, створюють передумови для розвитку людського капіталу, сприяють формуванню стійкого попиту на товари і послуги, виступають джерелом інвестиційних ресурсів у національній економіці.

Сучасні трансформаційні процеси в економічній системі України посилюють значимість фінансового благополуччя домашніх господарств для сталого розвитку вітчизняної економіки. Сьогодні значно актуалізується необхідність ефективного використання доходів і витрат домогосподарств при формуванні бюджетних, кредитних, страхових ресурсів, а також доцільність їх масштабного залучення до інвестиційних процесів.

У теперішніх вітчизняних реаліях проблеми регулювання доходів та витрат домогосподарств мають особливе значення, оскільки, по-перше, джерела формування доходів домогосподарств, зазнавши серйозних змін у ході ринкових перетворень, характеризуються структурними диспропорціями, що, у свою чергу, обумовлює певне трансформування економічних функцій сучасних домогосподарств. По-друге, глибока диференціація доходів населення, яка спричиняє вагомі економічні та соціальні наслідки, вимагає вдосконалення форм і методів регулювання таких доходів. По-третє, необхідним є подальший розвиток механізмів, що стимулюватимуть споживчу й інвестиційну активність населення.

Ці обставини, а також відсутність ефективної політики стосовно доходів та витрат населення в Україні зумовлюють необхідність дослідження особливостей формування і використання грошових доходів вітчизняних домогосподарств та обґрунтування необхідності підвищення їх ролі у формуванні гідного рівня життя в сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями методології дослідження рівня життя населення займалися зарубіжні та українські вчені: Л. Абалкін, В. Бобков, В. Жеребін, Є. Капустін, В. Майєр, Н. Римашевська. Значний внесок до вирішення теоретичних та практичних аспектів проблеми підвищення життєвого рівня населення у перехідний період в Україні зробили Д. Богиня, І. Бондар, Б. Кваснюк, Т. Кір'ян, А. Колот, Е. Лібанова, А. Ревенко. Найважливіші аспекти формування доходів і здійснення витрат вивчали зарубіжні та вітчизняні науковці: С. Белозьоров, Н. Героніна, О. Свірідонов, Л. Окунєва, Ю. Русанов. Проблеми формування та диференціації доходів домогосподарств висвітлені у працях А. Гвелесіані, К. Губіна, Н. Холода.

Проведений аналіз результатів дослідження засвідчує доцільність подальшого вивчення проблеми доходів і витрат домогосподарств в системі показників рівня життя населення.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження теоретико-прагматичних засад формування доходів і витрат домогосподарств України в системі показників рівня життя населення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Рівень життя населення здійснює вагомий вплив на процеси, що опосередковують соціально-економічну діяльність сучасних домогосподарств. Матеріальне становище населення слугує однією із складових даного показника і формує такі важливі аспекти життєдіяльності домогосподарства, як споживання, освіта, культура та дозвілля, економічна активність і мобільність на ринку праці, територіальна мобільність, громадянська активність,

можливості самозабезпечення та потреба у державній підтримці, інвестиційна та добродійна діяльність, екологічно відповідальна поведінка тощо.

У системі дослідження рівня життя населення показники доходів посідають одне з центральних місць. Доходи домогосподарств є тією частиною національного доходу країни, яка надходить у розпорядження домашнього господарства в результаті розподілу і перерозподілу виробленого валового внутрішнього продукту та призначена для задоволення матеріальних і духовних потреб членів даного утворення [1, с. 249].

Економічною наукою розроблено низку класифікацій доходів домогосподарств за різними критеріями (табл. 1).

Таблиця 1
Класифікація доходів домогосподарств за критеріями їх походження і формування [2]

Критерії	Складові системи сукупних доходів
Ресурсний	- доходи від найманої праці - доходи від підприємницької діяльності - доходи від власності(на капітал, нерухомість тощо) - трансферти
За способом одержання	- законні (від діяльності, яка не суперечить чинному законодавству) - незаконні (контрабанда, продаж зброїтощо)
За правом власності	- власні (отримані від праці, власності та у вигляді трансфертів) - залучені (позика, кредит)
За відношенням до процесу праці	- трудові (підприємницький дохід, заробітна плата) - нетрудові (спадщина, проценти на вклади тощо)
Натурально-речовинний	- матеріальні (грошові, натуральні) - нематеріальні (покращення умов життя та праці, доступності соціальних послуг)
За ступенем ризику	- пов'язані з ризиком (дохід від підприємницької діяльності, дивіденди, проценти тощо) - відносно непов'язані з ризиком (заробітна плата, пенсії, стипендії, допомоги, орендний дохід)
Розподільчий	- первинні (заробітна плата, прибуток) - вторинні (пенсії, соціальні виплати)
Методико-методологічний	- нараховані (до сплати податків та обов'язкових платежів) - наявні (після сплати податків та обов'язкових платежів)
За споживчою спроможністю	- номінальні (фактичні у поточних цінах) - реальні (скореговані на величину податків та індекс споживчих цін)
За рівнем споживання	- індивідуальні - родинні - колективні
За ступенем мобільності	- мобільні (якими населення розпоряджається без жодних обмежень) - іммобільні (пільги, безкоштовні послуги)

Структуру доходів населення України за джерелами походження подано у табл. 2.

Таблиця 2
Динаміка структури доходів населення України у 2007 - 2011 рр., млн. грн.*

Рік	Доходи населення, всього	Заробітна плата	Прибуток та змішаний дохід	Доходи від власності одержані	Соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти
2007	623289	278968	95203	20078	229040
2008	845641	366387	131139	28432	319683
2009	894286	365300	129760	34654	364572
2010	1101175	449553	160025	67856	423741
2011	1251005	521066	198512	68059	463368
2011 до 2010, %	113,6	115,9	124,1	100,3	109,4

*складено за матеріалами Державної служби статистики України [3]

У структурі доходів населення України найбільшу питому вагу займає заробітна плата, яка у 2011 році становила 41,7%. За цим показником Україна помітно відстає від економічно розвинутих країн світу, адже, скажімо, в структурі доходів населення Великої Британії заробітна плата становить 65%, Німеччини – 64%, Франції – 58%[4, с. 38]. Друге місце в структурі доходів вітчизняних домогосподарств посідають соціальні трансферти – 37,0%. Прибуток та змішаний дохід підприємців

займає третю позицію – 15,9%. Найменша частка в структурі доходів належить доходам від власності – 5,4 % (рис. 1).

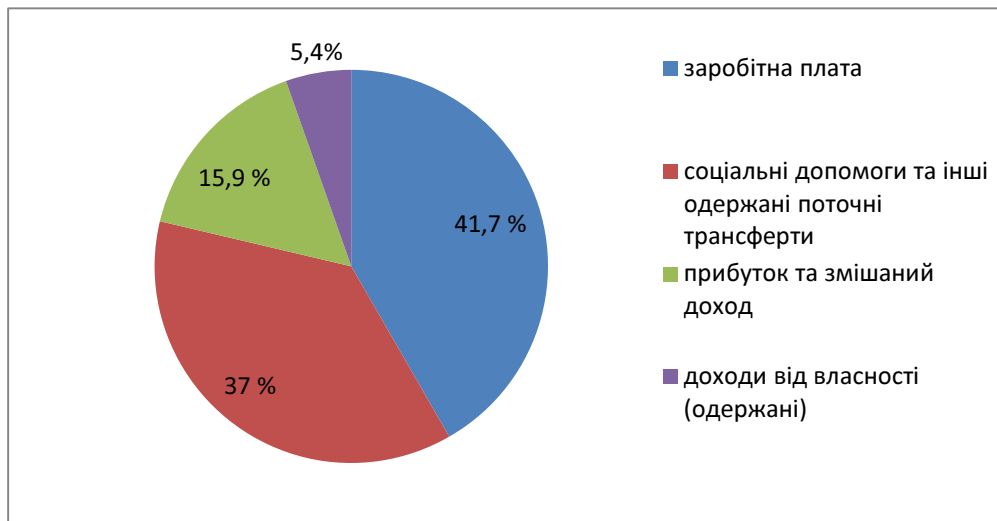

Рис. 1. Структура доходів населення України у 2011 році*
*складено за матеріалами Державної служби статистики України [3]

Оскільки найбільш вагомим джерелом доходів населення є заробітна плата, детальніше зупинимось на аналізі саме цього показника. За даними Державної служби статистики України, у 2012 році відбулося реальне зростання заробітної плати на 14,4 %, що є найвищим показником за останні роки (табл. 3). Таке збільшення фахівці пояснюють підвищенням номінальної заробітної плати працівників та суттєвим уповільненням темпів інфляції. Однак необхідно зазначити, що незважаючи на позитивну динаміку росту заробітної плати в Україні, наші співвітчизники за одну годину праці отримують в 16 разів менше, ніж європейці, оплата праці котрих складає близько 23 євро (240 грн.) за годину [5].

Таблиця 3

Динаміка середньомісячної номінальної та реальної заробітної плати працівників в Україні у 2010-2012 роках

Роки	Номінальна заробітна плата, грн.	Відсотків до попереднього року	
		номінальна заробітна плати (%)	реальна заробітна плата (%)
2010	2239	120,0	110,2
2011	2633	117,6	108,7
2012	3026	114,9	114,4

*Складено за матеріалами [3]

Важливим соціальним чинником, який впливає на рівень життя населення, є стан вітчизняного ринку праці. Рівень безробіття, розрахований за методикою Міжнародної організації праці, в Україні у 2011 році становив 7,9% від кількості економічно активного населення та зменшився у порівнянні із 2009 роком на 0,9%. Певні зміни відбулися і у структурі безробіття. Так, якщо у 2009 році рівень безробіття серед жінок становив 7,3% економічно активного населення, а серед чоловіків – 10,3%, то у 2011 році спостерігалось його суттєве зменшення (відповідно до 6,8% та 8,8%) (рис. 2).

Позитивною є також тенденція щодо скорочення середньої тривалості пошуку роботи. Наприклад, якщо у 2000 році кількість місяців тривалості пошуку роботи дорівнювала 10, то у 2011 році – лише 6.

Державна політика, спрямована на забезпечення соціальних стандартів для населення, передусім полягає у визначенні оптимального розміру мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму.

Мінімальна заробітна плата в Україні у 2012 році становила 1134 грн., зрісши у порівнянні із 2011 роком на 130 грн. Динаміку зростання мінімальної заробітної плати у порівнянні з середньою заробітною платою в Україні відображено на рис. 3.

З 2009 по 2012 рік співвідношення середньої та мінімальної заробітної плати зберігалось на рівні 2,5-2,6. Зазначимо, що чим вищим є цей показник, тим більшим буде вплив економічних чинників, які стимулюють найманих працівників до реалізації своїх здібностей до праці, і навпаки. Проте необхідно пам'ятати про те, що при високому рівні цього співвідношення може порушуватися соціальна справедливість і соціальна гармонія в суспільстві.

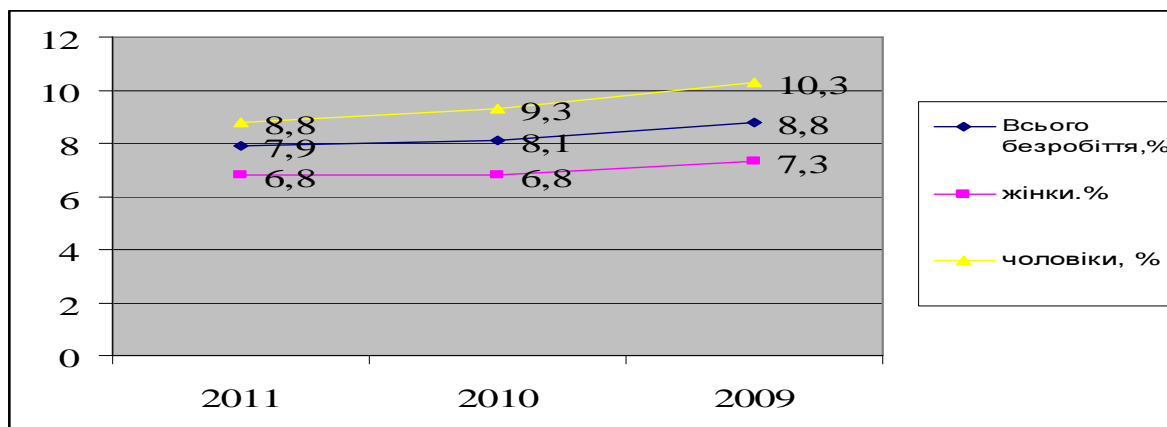

Рис. 2. Динаміка рівня безробіття в Україні у 2009-2011 рр.*
*складено за матеріалами Державної служби статистики України [3]

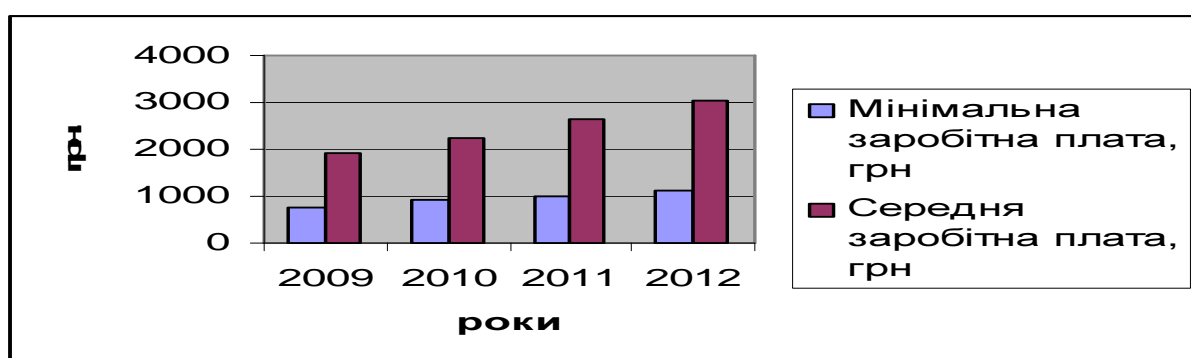

Рис. 3. Динаміка мінімальної і середньої заробітної плати в Україні у 2009-2012 рр.*
*складено за матеріалами Державної служби статистики України [3]

Безумовно, рівень номінальної середньомісячної заробітної плати значно різниться за регіонами України (табл. 4). Так, у 2012 році найбільший приріст середньомісячної заробітної плати спостерігався у Донецькій області (тут заробітна плата зросла у порівнянні з 2011 роком на 433 грн.) та містах Києві і Севастополі (відповідно на 595 грн. і 415 грн.). Найменшу середньомісячну заробітну плату у 2012 році отримали жителі Тернопільської (2185 грн.), Херсонської (2269 грн.) та Волинської (2339 грн.) областей. Така диференціація у заробітній платі обумовлена передусім зайнятістю населення. Так, у регіонах де переважає сільське населення, заробітна плата традиційно не є високою. І навпаки, промислово розвинуті регіони стабільно демонструють підвищення даного показника.

Таблиця 4

Динаміка середньомісячної заробітної плати за регіонами України у 2010-2012 роках, грн. [3]

Регіони	Рік			Відхилення до 2011 р
	2010	2011	2012	
1	2	3	4	5
АР Крим	1991	2295	2654	359
Вінницька	1782	2074	2432	358
Волинська	1692	1994	2339	345
Дніпропетровська	2369	2790	3138	348
Донецька	2549	3063	3496	433
Житомирська	1785	2071	2369	298
Закарпатська	1846	2069	2351	282
Запорізька	2187	2607	2927	365
Івано-Франківська	1927	2213	2539	326
Київська	2295	2761	3157	369
Кіровоградська	1815	2114	2428	314

продовження табл. 4

1	2	3	4	5
Луганська	2271	2742	3090	348
Львівська	1941	2244	2578	334
Миколаївська	2122	2448	2822	374
Одеська	2046	2387	2700	313
Полтавська	2102	2481	2850	369
Рівненська	1960	2211	2575	364
Сумська	1866	2177	2503	326
Тернопільська	1659	1871	2185	314
Харківська	2060	2407	2753	346
Херсонська	1733	1970	2269	299
Хмельницька	1786	2075	2425	350
Черкаська	1835	2155	2508	353
Чернівецька	1772	1985	2329	344
Чернігівська	1711	1974	2308	334
м.Київ	3431	4012	4607	595
м.Севастополь	2167	2476	2891	415

Базовим державним стандартом у сфері доходів населення є прожитковий мінімум – вартісна оцінка мінімального, науково обґрунтованого набору продовольчих і непродовольчих товарів та послуг, які необхідні людині для збереження її здоров'я та забезпечення життєдіяльності. За оцінками фахівців, розмір реального прожиткового мінімуму, який враховує ціни на продукти харчування, одяг, житло, побутову техніку, електроенергію, побутовий газ, рідке і тверде паливо, транспорт і зв'язок, комунально-побутові, лікувально-оздоровчі послуги, ліки, інформаційні продукти і духовні цінності, замість 1108 грн. (з 1 грудня 2013 року – 1176 грн.) на сьогодні має становити 2356-2400 грн., що фактично дорівнює середньомісячній заробітній платі далеко не всіх працівників у різних сферах зайнятості.

Враховуючи вищенаведені факти, можемо стверджувати, що за межею бідності в Україні живе значна частина населення. З метою дослідження самооцінки населенням України рівня своїх доходів Державною службою статистики України проводиться щорічне опитування домашніх господарств, які беруть участь у вибіркового обстеженні умов їх життя. За даними цього опитування, 39% із 17022 респондентів зазначили, що відмовляють собі в необхідних речах для забезпечення мінімальних потреб. Бідними себе вважають близько 63% з числа опитаних. До категорії «не бідних, але ще не середній клас» себе віднесли 35% респондентів. Щоб не відчувати себе бідними, люди вважають, що повинні отримувати не менше 2700 грн. щомісяця, а для створення в Україні потужного середнього класу дохід повинен становити, на думку українців, не менше 5000 грн. [6].

Відтак, нещодавно урядовці пообіцяли запровадити новий стандарт розрахунку прожиткового мінімуму, який буде зреалізовано вже у бюджеті 2014 року. Сьогодні Україна – одна з небагатьох країн світу, яка розраховує розмір прожиткового мінімуму за старою технологією. В Європі уже давно використовують новий підхід, згідно якого спершу закладається необхідний продуктивний кошук, множить на відповідний коефіцієнт і, виходячи з цього, розраховується прожитковий мінімум. Тому, за словами міністра соціальної політики України Н. Королевської, міністерство розробило проект нового розрахунку прожиткового мінімуму. Водночас посадовець зазначила, що розмір прожиткового мінімуму визначатиметься можливостями бюджету [7].

Дослідження самооцінки домогосподарствами України рівня своїх доходів засвідчило, що у 2011 році 10,1% респондентів дали високу оцінку своїм річним доходам (грошей вистачало навіть на заощадження), але даний показник зменшився порівняно з 2010 роком на 1,5%. Зросла питома вага (із 47,8% у 2010 році до 48,7% у 2011 році) тих респондентів, які оцінили рівень своїх доходів як достатній, проте заощаджень робити їм не вдалось. Спостерігалася тенденція до збільшення частки домогосподарств, які постійно відмовляли собі у найнеобхіднішому, крім харчування (39% домогосподарств у 2011 році на противагу 37,5% у 2010 році). Разом із тим, 2,5% вітчизняних домогосподарств не змогли забезпечити навіть достатнє харчування, хоча такий результат є дещо кращим порівняно з 2010 роком (рис. 4).

Підсумки щорічних опитувань домогосподарств відносно очікувань щодо зміни їх економічного становища на наступні 12 місяців засвідчили, що частка домогосподарств, які оптимістично дивляться у майбутнє та сподіваються на покращення свого матеріального стану, зросла з 8,8% у 2010 році до 9,5% в 2011 році. Водночас, 27% домогосподарств вважали, що їхнє становище у 2012 році погіршиться. Зросла також частка українських родин, які були впевнені у стабільності свого матеріального стану в наступні 12 місяців (з 54,8% у 2011 році до 62,1% у 2012 році) (рис. 5).

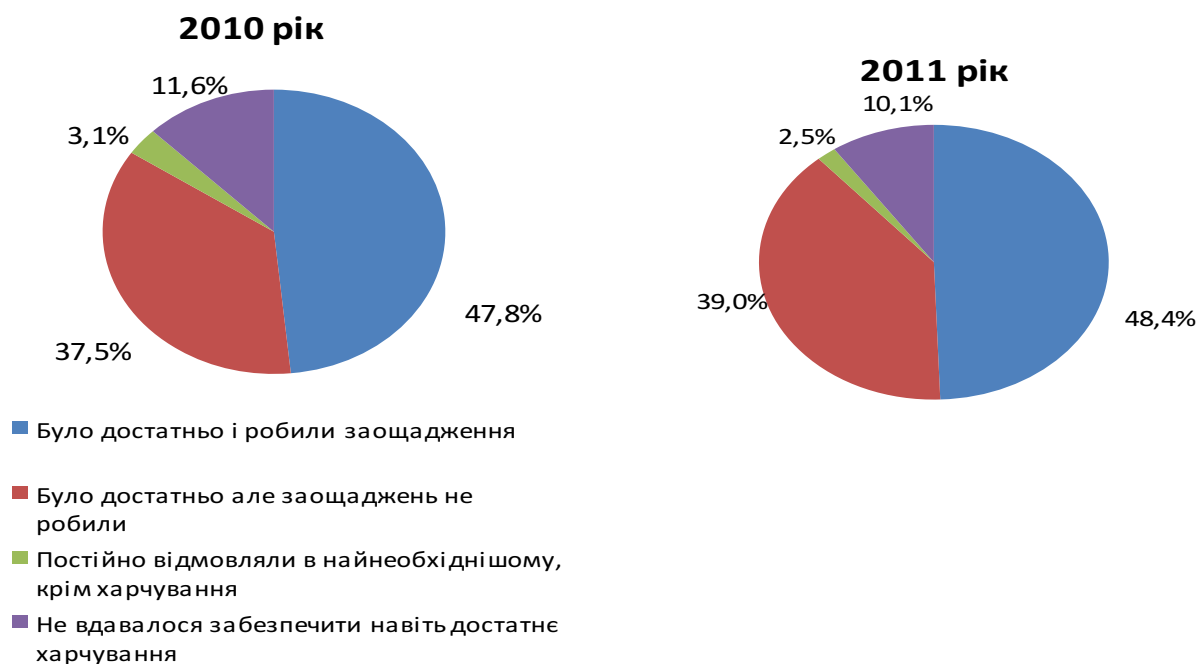

Рис. 4. Розподіл домогосподарств України за самооцінкою рівня їхніх доходів у 2010-2011 роках*

*складено за матеріалами Державної служби статистики України [6]

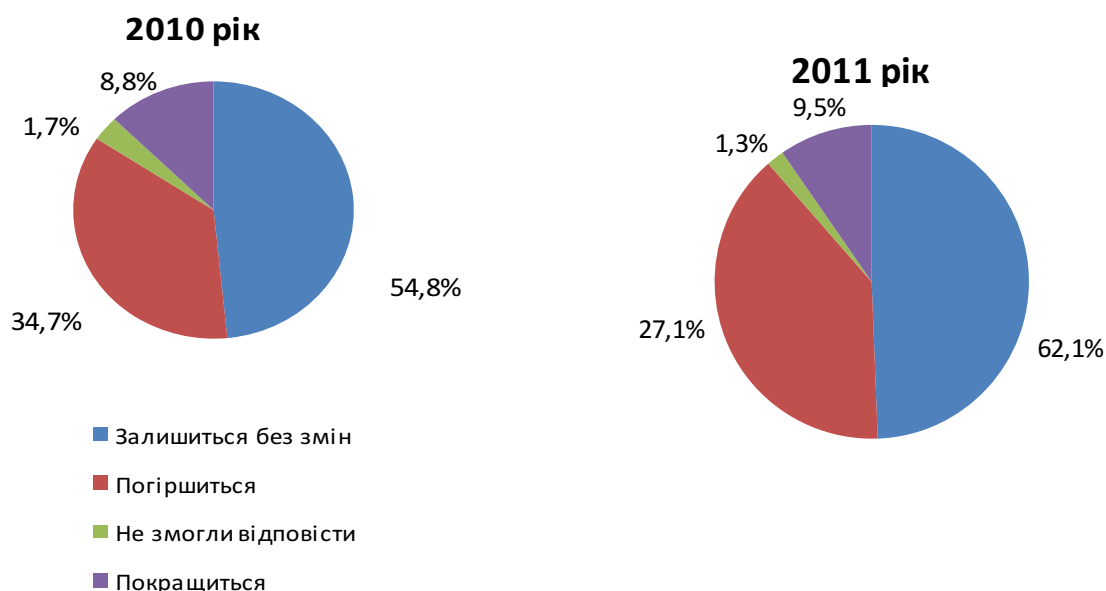

Рис. 5. Економічні очікування домогосподарств України щодо зміни їхнього матеріального становища на наступні 12 місяців*

*складено за матеріалами Державної служби статистики України [6]

Отже, об'єктивні показники і самооцінка домогосподарствами рівня своїх доходів свідчать про загалом низький рівень життя населення в Україні, який характеризують невеликі доходи, значна їх диференціація та регіональні диспропорції.

Окрім доходів, на рівень життя населення впливає також кількість та якість благ, які воно має змогу придбати за отримуваним ним доходи. Йдеться, передусім, про витрати домогосподарств, які можна охарактеризувати як фактичні затрати грошових і матеріальних ресурсів, які спрямовуються на задоволення матеріальних і духовних потреб їхніх членів та є необхідними для забезпечення життєдіяльності і розвитку домогосподарства. Структура витрат населення України відображена в таблиці 5.

Таблиця 5

Динаміка структури витрат населення України у 2009-2012 рр.[8]

Витрати	Рік							
	2009		2010		2011		2012	
	млн.грн	%	млн.грн.	%	млн.грн.	%	млн.грн.	%
Придбання товарів та послуг	712679	79,4	838220	76,13	1024249	81,89	1179071	83,79
Доходи від власності сплачені	36496	4,06	30182	2,74	29053	2,32	28017	1,99
Поточні податки на доходи, майно та інші сплачені поточні трансферти	66028	7,35	76255	6,92	83778	6,69	95549	6,79
в тому числі:								
- поточні податки на доходи, майно тощо	45491	5,07	52329	4,75	60686	4,85	68716	4,88
- внески на соціальне страхування	11626	1,29	13788	1,25	13820	1,1	14956	1,06
- інші поточні трансферти	8911	0,99	10138	0,92	9272	0,74	11877	0,84
Нагромадження нефінансових активів	11678	1,30	23054	2,09	30856	2,47	18525	1,32
Приріст фінансових активів	70788	7,88	133304	12,11	83069	6,64	86035	6,11
Всього	897669	100	1101015	100	1251005	100	1407197	100

Наведені в таблиці 5 дані свідчать про те, що в структурі витрат вітчизняних домогосподарств найбільшу частку становлять витрати на придбання товарів та послуг – 83,79% у 2012 році. Частка витрат на сплату поточних податків на доходи, майно та інші сплачені поточні трансферти поступово зменшується – від 7,35% у 2009 році до 6,79% у 2012 році. У понад два рази зменшилися також і сплачені населенням доходи від власності – від 4,06% у 2009 році до 1,99% у 2012 році. Нагромадження нефінансових активів у 2012 році повернулося до рівня 2009 року, скоротившись у порівнянні з двома попередніми роками вдвоє. Приріст фінансових активів, починаючи з 2011 року, теж демонструє стрімку тенденцію до зменшення (майже у два рази в порівнянні з 2010 роком), що свідчить про зменшення схильності українців до заощаджень.

Відтак, наведені дані вкотре підтверджують тезу про те, що в сучасних економічних реаліях вітчизняні домогосподарства левову частку своїх витрат спрямовують на споживання, зменшуючи, відповідно, спрямування коштів на інвестування у фінансові та нефінансові активи, які могли б у майбутньому сприяти зростанню доходів населення.

Висновки з даного дослідження. Таким чином, серед найважливіших проблем, пов'язаних із реалізацією політики доходів та витрат населення в Україні, виокремимо такі: загалом низький рівень доходів переважної частини населення; не суттєва роль заробітної плати у формуванні доходів громадян; значна диференціація оплати праці за регіонами України; невисокі соціальні стандарти і, як наслідок, значна частка бідного населення в Україні як за офіційними даними, так і за самооцінкою домогосподарствами рівня своїх доходів; велика частка споживчих витрат в загальній структурі витрат та низький рівень участі населення в інвестиційному процесі.

Важливим напрямом макроекономічної політики в Україні, спрямованої на підвищення добробуту населення, має стати встановлення оптимального співвідношення між рівнем мінімальної заробітної плати і прожиткового мінімуму. Особливо важливо це для працівників державного сектору, які становлять вагомую частку робочої сили в Україні. Однак зростання заробітної плати мусить бути паралельним процесом із підвищенням продуктивності праці, що є можливим завдяки інноваційному розвитку та найновішим досягненням науково-технічного прогресу.

Потребує перегляду механізм формування прожиткового мінімуму у контексті його уточнення для основних соціально-демографічних груп населення з урахуванням регіональної диференціації і забезпечення його функціонування як державного соціального стандарту.

Відтак, у сучасних умовах при розробці політики доходів і витрат потрібно враховувати ранжирування засобів її реалізації залежно від об'єкта регулювання, розмежовуючи власне доходи і витрати населення та чинники їх формування. Для сучасного інтеграційно-адаптаційного етапу державного регулювання доходів і витрат населення пріоритетами мають стати: розвиток приватного підприємництва; підвищення питомої ваги оплати праці в структурі собівартості продукції та валового внутрішнього продукту; нарощування купівельної спроможності громадян; випереджальне зростання первинних доходів громадян порівняно із вторинними; узгодження динаміки оплати праці з її продуктивністю; формування передумов для здійснення вчасних виплат заробітної плати; створення передумов для збільшення питомої ваги довгострокових інвестиційних вкладень населення.

Дотримання вищезазначених механізмів удосконалення політики стосовно максимізації доходів та оптимізації витрат населення сприятиме підвищенню реальних доходів та економічної активності громадян, зменшенню диференціації населення за рівнем доходу та конкурентоспроможності вітчизняної економіки загалом.

Бібліографічний список

1. Коцюрубенко Г.М. Джерела формування доходної частини бюджету домогосподарства / Г.М. Коцюрубенко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2010. – № 12. – С. 249–252.
2. Штокало Я. Доходи домогосподарств – показник рівня життя населення / Я. Штокало // Економічна та соціальна географія. – 2010. – № 2. – С. 11–17.
3. Статистичний щорічник України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Крищенко К. Формування доходів населення в умовах економічного зростання / К. Крищенко // Україна: аспекти праці. – 2006. – № 8. – С. 38–44.
5. Звіт про світове багатство 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://columbiaeconreview.com/index.php/en/viewissuesonline/80-fall2011/71-householdsavings>
6. Самооцінка домогосподарств України рівня своїх доходів [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
7. Королевська обіцяє, що прожитковий мінімум розраховуватимуть по-новому [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.newsru.ua/finance/28feb2013/halo.html>
8. Доходи та витрати населення України за 2009-2012 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Анотація

У статті проаналізовано структуру, динаміку та основні тенденції формування доходів і витрат домогосподарств як важливих показників рівня життя населення в Україні. Основну увагу приділено результативності державної політики, спрямованої на забезпечення соціальних стандартів, передусім прожиткового мінімуму і мінімальної заробітної плати. Виявлено причини, які стримують зростання реальних доходів населення в Україні. Визначено основні напрями удосконалення державної політики у сфері доходів і витрат населення у контексті підвищення рівня життя громадян.

Ключові слова: *рівень життя населення, доходи домогосподарств, витрати домогосподарств, соціальні стандарти, прожитковий мінімум, мінімальна заробітна плата, рівень бідності*

Аннотация

В статье проанализированы структура, динамика и основные тенденции формирования доходов и расходов домохозяйств как важных показателей уровня жизни населения в Украине. Основное внимание уделено результативности государственной политики, направленной на обеспечение социальных стандартов, прежде всего прожиточного минимума и минимальной заработной платы. Выявлены причины, которые сдерживают рост реальных доходов населения в Украине. Определены основные направления совершенствования государственной политики в области доходов и расходов населения в контексте повышения уровня жизни граждан.

Ключевые слова: *уровень жизни населения, доходы домохозяйств, расходы домохозяйств, социальные стандарты, прожиточный минимум, минимальная заработная плата, уровень бедности*

Annotation

This article analyzes the structure, dynamics and key trends of income and expenses as important indicators of living standards in Ukraine. Special attention is paid to the impact of state policies on social standards, especially living wage and minimum wage. The reasons that hinder the growth of real incomes in Ukraine are founded. The main ways of state policy improvement on income and spending in the context of improving citizens lives.

Key words: *standard of living, household incomes, household expenses, social standards, living wage, minimum wage, poverty level*